

היום נלמד בעזרת ה':

בבא קמא דף סו

למדנו לעיל (סה): שנחלקו רבי אילעא ורבי חנינא מה הדין בגנב טלה ונעשה איל או עגל ונעשה שור.

עד כאן לא פליגי וכו': ר' אילעא ור' חנינא נחלקו האם שינוי קונה או לא, כלומר מי שגנב טלה ונעשה בגניבה שינוי שנעשה איל, נחלקו האם קנה את מה שגנב והגניבה נהיית שייכת לו ולכן אם טבח ומכר פטור מתשלומי ד' וה' כיון שטבח את הבהמה שלו, או ששינוי לא קונה וחייב בתשלומי ד' וה', אבל לענין זמן התשלום כולם מודים שמשלם לפי שעת הגניבה, כלומר תשלומי כפל לדעת רבי אילעא ותשלומי ד' וה' לדעת רבי חנינא משלם לפי שעת הגניבה, שהרי בכרייתא שהביא רבי חנינא נאמר שמשלם כפל וד' וה' כעין שגנב דהיינו כפי שהיתה שווה בשעת הגניבה.

א"כ **לימא תהוי תיובתא דרב:** לכאורה מדברי הברייתא קשה על רב שאמר לעיל (סה). שתשלומי כפל וד' וה' משלם כשעת העמדה בדיון.

תירוצ: **אמר רבא:** אם הגנב משלם טלה יכול לשלם כפי שהיה שווה בשעת הגניבה, לפי שטלה גנב וטלה מחזיר, אבל אם משלם דמים עליו לשלם כפי ששווה עכשיו (אם היתה קיימת).

אמר רבה, שינוי קונה כתיבה ותינינא: כלומר הדין ששינוי קונה במקרה שהגנב שינה את הגניבה בידים, פשוט לנו שקנה אותו, וכשרוצה להחזיר את הגניבה לא חייב להחזירה כמו שהיא אלא יכול להחזיר דמים, כגון שגנב צמר ועשה אותו לבגד. דין זה פשוט לנו לפי שהוא כתוב בתורה במפורש וגם למדנו זאת במשנה.

כתיבא: כתוב בתורה: שנאמר **"וְהָשִׁיב אֶת הַגִּזְלָה אֲשֶׁר גָּזַל"**, אם הוא הגזילה היא ממש כמו שגזל דהיינו שלא עשה בה שינוי, יחזיר אותה, ואם אינה כמו שגזל אותה לפי שעשה בה שינוי, לא יחזיר אותה אלא יחזיר דמים.

תנינא: למדנו במשנה: הגזול עצים ועשה מהם כלים או שגנב צמר ועשה ממנו בגדים וכעת הם שווים יותר, משלם כשעת הגזילה ולא כפי השווי כעת.

א"נ (= אי נמי): משנה נוספת: מי שגזז צמר בשיעור שהתחייב לתת ראשית הגז לכהן, ולפני שנתנו לכהן צבע אותו, פטור מלתת ראשית הגז.

אלמא שינוי קונה: מהפסוק והמשניות הנ"ל מוכח ששינוי קונה, ולכן אם הגזילה אינה כפי שגזלה משלם דמים, וכן פטור מראשית הגז.

עד כאן אמר רבה שדין זה פשוט לו. כעת אומר רבה שהוא מסתפק מה הדין לגבי יאוש:

יאוש אמרי רבנן דניקני, מיהו לא ידעינן אי דאורייתא אי דרבנן: רבנן אמרו שאם הבעלים התייאשו מהגניבה הרי שהגנה קנה אותה ויכול להחזיר דמים, אבל אנו לא יודעים האם דין זה הוא מדאורייתא או מדרבנן.

צדדי הספק:

אי דאורייתא: האם דין זה הוא מדאורייתא כמו מוצא אבידה, שהדין הוא שאם התייאשו הבעלים לפני שהוא מצא את האבידה, קנה את האבידה ומותר לו לקחתה, וגם כאן בגזילה קנה, וכיון שהוא גזלה לפני שהבעלים התייאשו ורק אח"כ התייאשו יכול להחזיר דמים ולא חייב להחזיר את הגילה בעצמה.

או דלמא: או שאין זה דומה לאבידה, לפי שאבידה באה לידו בהיתר ולכן אם אח"כ התייאשו הבעלים קנה, אבל גזילה כיון שבאה לידו באיסור לא קונה אותה למרות שהבעלים התייאשו, ורק מדרבנן הוא קונה אותה משום 'תקנת השבים', דהיינו שגזלן הרוצה להשיב את הגזילה לא יצטרך לחפש ולטרוח אחר הגזילה בעצמה אלא יכול להחזיר דמים.

ורב יוסף אמר: רב יוסף כלל לא מסתפק בדבר, לפי שהוא סובר שייאוש לא קונה אפילו מדרבנן, ועל הגזלן להחזיר את הגילה בעצמה.

*

גזל חמץ ועבר עליו הפסח: הגנב מחזיר את החמץ לבעלים כמות שהוא, ואפילו שעכשיו הוא לא שווה כלום (כי חמץ שעבר עליו הפסח אסור בהנאה), כי זה היזק שאינו ניכר ו'היזק שאינו ניכר לא שמיה היזק'.

והאי כיון: והרי כאשר מגיע זמן איסור חמץ ודאי שהבעלים מתייאש מהחמץ הגנוב, כי הוא יודע שהוא כבר נאסר בהנאה, ואם כן מדוע הגנב לא קונה את החמץ ביאוש (ואז הוא יצטרך לשלם כסף במקום החמץ)? אלא בהכרח שיאוש לא קונה ולכן הוא מחזיר את החמץ כמות שהוא לבעלים.

אמר ליה (רבה) כי קאמינא אנא וכו': אני דיברתי במקרה שהבעלים מתייאש והגנב רוצה לקנות את החפץ - אז הגנב קונה את החפץ. אבל כאן מדובר שהבעלים באמת מתייאש, אבל הגנב אינו רוצה לקנות את החמץ (כשמגיע זמן איסורו), ולכן הוא לא קונה אותו ויכול להחזירו לבעלים.

איתיביה אביי לרבה: נאמר "אם עלה קרְבְּנו" ללמד שדוקא קרבן השייך לו מתקבל לרצון ולא קרבן גזול. הגמרא מבינה שמדובר באדם שגזל בהמת חולין והקדיש אותה לקרבן, ועל כך אומרת התורה שהוא לא יוצא ידי חובה בקרבן הזה.

אלא שלכאורה איך מדובר? אם מדובר לפני יאוש - פשיטא, ואין צריך פסוק בשביל זה (שהרי קודם יאוש אי אפשר להקדיש את הבהמה כלל. תוס'). אלא מדובר לאחר יאוש. אם כן מוכח שיאוש לא קונה!

אמר ליה רבא: (רבה לא ענה על הקושיה שהקשה לו אביי ורבא ענה במקומו. תוס' לקמן סז ע"ב ד"ה רבא).

אדם הטמא בטומאת 'זב' מטמא את המשכב שלו (כגון מזרון) ב'אב הטומאה' ואדם הנוגע במשכב נטמא. נאמר בזב "וְאִישׁ אֲשֶׁר יִגַּע בְּמִשְׁכְּבוֹ" ללמד שמשכב גזול אינו נעשה אב הטומאה. רבא מקשה: לשיטתך אביי, איך תסביר את הדבר? הרי אם הוא גזל צמר ועשה ממנו 'משכב' - לכו"ע שינוי מעשה קונה והמשכב נטמא בטומאת הזב. אלא מדובר בגזל 'משכב' של חבירו שאז אם הגנב זב המשכב אינו נטמא.

ואם כן גם לעניננו, מדובר בגזל קרבן שהקדיש כבר חבירו. ואם כן אין מכאן ראייה לדין יאוש. כי אפילו לאחר יאוש הרי אי אפשר לקנות קרבן ביאוש, משום שהקרבן כבר שייך לקב"ה ובכל מקום שהוא נמצא הוא כאילו מונח באוצרו של הקב"ה. (פירוש נוסף: מדובר לפני יאוש, והחידוש הוא שהקרבן לא עולה לרצון לבעלים הראשונים!).

איתיביה אביי לרב יוסף: עורות שבעל הבית עושה מהם מיטות נעליים וכדו', אם הוא חשב לעשות מהם דבר שאין בו חיסרון מלאכה (כגון כיסוי לכסות בו חבילות) - הם מקבלים טומאה מיד (כלומר הם נהפכים מעורות ל'כלי' המוכשר לקבל טומאה). אבל עורות של 'עבדן' המוכר עורות - המחשבה שלו אינה מועילה להפוך את העורות ל'כלי', משום שהוא נמלך וחוזר בו ומוכר את העורות לקונים, והם משתמשים בהם לעשיית מיטות נעליים וכדו', וממילא עדיין לא נגמרה מלאכת העורות.

גב שגנב עורות - מחשבתו מטמאה את העורות כי הבעלים נתייאשו מהגניבה והגנב קנה את העורות, והרי הוא כבעל הבית. אבל גזלן שגזל עורות - מחשבתו לא מועילה משום שהבעלים לא נתייאשו, כי הם מכירים את הגזלן והם מתכוונים לתבוע אותו לדין. לדעת רבי שמעון הדין להיפך: עורות של גנב - לא מועילה מחשבה כי הבעלים לא מתייאשים, משום שהבעלים חושבים שיום אחד הם ימצאו את הגנב ויחזירו לעצמם את העורות. אבל עורות של גזלן - מועילה מחשבה כי הבעלים מתייאשים, משום שגזלן הוא איש אלים והבעלים מפחדים להתעסק איתו.

על כל פנים מוכח מהמשנה במסכת כלים שיאוש קונה!

אמר ליה (רב יוסף): מדובר שמלבד המחשבה הוא גם 'קיצע' וחתך את העורות, וממילא יש כאן יאוש בתוספת שינוי מעשה. אבל יאוש לבד לא קונה.

מתקיף לה רבה בר רב חנן: והרי מדובר כאן ב'עיצבא' דהיינו מפת עור המשמשת כ'שולחן אכילה' (והיו שוטחים אותה על הקרקע, מאירי). עיצבא אינה צריכה קיצוע וחיתוך, כי גם בלאו הכי היא ראויה לשימוש ורק מקצעים וחתכים אותה לכדי ייפות אותה, וממילא היא מקבלת טומאה במחשבה בלבד גם בלי הקיצוע.

ומניין שמדובר בעיצבא? כי כתוב במסכת כלים (שם) שבכל דבר שחסרה בו עשיית מלאכה - המחשבה אינה מועילה לטמאות אותו, חוץ מ'עיצבא' שאפילו שחסרה מלאכה המחשבה מועילה לטמאותו, בגלל שכאמור המלאכה אינה מהותית והיא נעשית רק ליופי.

אלא אמר רבא האי מילתא: דבר זה הקשה רבה לרב יוסף ולא היה לרב יוסף תירוץ במשך 22 שנים, שהם כל השנים ששימש רבה כראש ישיבה, ורק לאחר פטירת רבה כשהתמנה רב יוסף לראש ישיבה הוא הצליח לתרץ את הקושיא.

היתה זו סייעתא דשמיא מיוחדת לחזק את המינוי שלו ולעשות לו 'שם'. משום שרבה היה 'עוקר הרים' (= חריף ומפולפל), ואילו רבי יוסף היה 'סיני' (=בקיא). רש"י כתובות].

התירוץ: כמו ששינוי מעשה הופך את החומר לכלי, כגון את העצים לקורות. כך גם עושה שינוי השם. דהיינו בתחילה היתה פה חתיכת 'עור' ועכשיו יש פה 'כלי' שהוא איברזין (= עיצבא). ולכן אפילו שלא נעשה מעשה בעור, אך עצם הדבר שחשב עליו להיות 'עיצבא' נותן לו שם חדש. ולכן הוא קונה את העיצבא ביאוש בתוספת שינוי השם. אבל יאוש לבד אינו קונה.

קושיא: והרי מריש: והרי הגזל קורה ובנה איתה תקרה (הקורה היתה משמשת כתומכת לתקרת נסרים), שבתחילה קראו לה 'כשורא' (= קורה) ולאחר שהכניס אותה בבניה קוראים לה 'טטלא' (= גג). ובכל אופן כתוב במשנה בעדויות: אדם שגזל קורה ובנה איתה בית גדול, והוא רוצה לחזור בתשובה - בעיקרון היה עליו להחזיר את הקורה עצמה השייכת לבעלים, אבל מפני 'תקנת השבין' שלא למנוע אדם מלחזור בתשובה, הוא לא צריך להחזיר את הקורה עצמה אלא רק את הכסף שהיא שווה.

מוכח שבלי 'תקנת השבין' היה עליו להחזיר את הקורה, והרי היא עברה יאוש ושינוי השם!

תירוץ: אמר רב יוסף: 'מריש' (= הקורה) שמו עליו ולא משתנה שמו. וכמו שלומדים מהפסוק ביחזקאל המתאר את בית המקדש השלישי "וְצִלְעוֹת הַבַּיִת וְהָעֲבִים". 'צלעות' = 'מלטטין' כלומר מסגרות העץ של הפתחים והחלונות, ה'עובים' = 'מרישות' (הקורות). מוכח שגם לאחר שהקורה ניתנה בבנין נשאר לה את אותו השם.